

ARCHIVNÍ ZPRÁVY K ŽIVOTU A DÍLU ARCHITEKTA A STAVITELE ÉTIENNA DIEUDONNÉHO (1682–1752)

PAVEL ZAHRADNÍK

Architekt a stavitel Étienne Dieudonné, jehož činnosti věnují české dějiny umění v posledních letech více pozornosti, zůstával po dlouhá léta osobou zcela neznámou. Do dějin umění jej sice uvedl již roku 1815 Bohumír Jan Dlabač, který však o Stephanu Dieudonem (takto chybně psal jeho příjmení), „staviteli v Praze“, přinesl pouze jednu informaci, totiž údaj o jeho smrti, která nastala v Praze 21. dubna 1752.¹⁾ Ani v následujících desetiletích však dlouho nebyla rozpoznána žádná stavba, kterou by bylo možno Dieudonnému připsat, až teprve po druhé světové válce bylo jindřichohradeckým archivářem Karlem Třískou z pramenů v černínském archivu zjištěno, že jeho dílem byly přestavby zámků v Hořině a Petrohradu a že pracoval i na některých jiných stavbách, takže díky Třískově informaci mohl roku 1950 Vilém Lorenc ve své studii o hořínském zámku publikovat stručné sdělení, že „v roce 1749 a 1750, když se upravovaly některé zámecké interiéry, byl svojí radou nápomocen architekt Diedonné [!],“²⁾ a třetí díl Uměleckých památek Čech z roku 1980 v hesle Petrohrad, jehož autorkou byla Jiřina Hořejší, přinesl neméně stručnou informaci, že petrohradský zámek byl „upraven pozdně barok. v l. 1747–1752 stavitelem St. Dieudonné a polírem G. Pinterem.“³⁾ Dosavadní zveřejněné poznatky pak značně rozšířil stavebněhistorický průzkum hořínského zámku z roku 1985, v němž byly publikovány zprávy o dalších Dieudonného pracích, prováděných v Čechách kolem poloviny 18. století.⁴⁾

Význam Dieudonného postavy však tím ještě nebyl dostatečně zvýrazněn, takže v příslušném svazku akade-

Obr. 1: Dobříš (okres Pílský), zámek, jižní křídlo obrácené do parku (foto V. Razím, 1997).

mických Dějin českého výtvarného umění z roku 1989 se Dieudonného jméno ještě vůbec neobjevuje.⁵⁾ Teprve v devadesátých letech Dieudonného osoba vzbudila zájem českých historiků umění, kteří jí začali věnovat patřičnou pozornost – Petr Macek se ve stavebněhistorickém průzkumu věnoval jeho čelné stavbě, totiž zámku v Dobříši,⁶⁾ Pavel Vlček se zabýval veškerou jeho dosud známou zámeckou architekturou,⁷⁾ Věra Naňková zpracovala první Dieudonného encyklopedické heslo, ve kterém poznamenala, že to byl „pravděpodobně dobrý architekt, ačkoliv dosud skoro neznámý“, a nejnovější pokus o souhrnné zpracování dosud známé Dieudonnéovy tvorby pochází z pera Richarda Biegela, podle něhož Dieudonného vystoupení „zásadním způsobem obohatilo rejstřík české zámecké architektury 18. století.“⁸⁾ Přesto však i nadále Dieudonné zůstával zá-

5) O. J. Blažíček a kol., Dějiny českého výtvarného umění II/1–2: od počátku renesance do závěru baroka. Praha 1989.

6) P. Macek – P. Zahradník, Zámek Dobříš. Stavebněhistorický průzkum, strojopis. Praha 1996.

7) P. Vlček, Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Praha 1999, *passim*.

8) V. Naňková, Dieudonné, Stefan, in: Saur Allgemeines Künstler-Lexikon 27, München – Leipzig 2000, s. 338–339; *táž [značka VN]*, Dieudonné (Dieudoné), Stephan, in: P. Vlček ed., Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004, s. 141.

9) R. Biegel, Mezi barokem a klasicismem. Proměny architektury v Čechách a Evropě druhé poloviny 18. století. Praha 2012, s. 152, 197–206 (citát na s. 205); *týž*, Stephan Dieudonné a francouzské inspi-

1) G. J. Dlabač, Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen 1. Prag 1815, sl. 322.

2) V. Lorenc, Zámek v Hořině. Stavební poměry na zámcích českého baroka, Zprávy památkové péče 10, 1950, s. 77.

3) E. Poche ed., Umělecké památky Čech 3. Praha 1980, s. 43.

4) M. Horyna – P. Zahradník, Zámek Hořín. Stavebně historický průzkum, Praha 1985 (strojopis), s. 52–53; *též* P. Macek – P. Vlček – P. Zahradník, František Maximilián Kaňka, „in regno Bohemiae aedilis famosissimus“, Umění 40, 1992, s. 187, 212, 213.

Obr. 2: Dobříš, zámek, severní křídlo se vstupním pavilonem (fotobírka NPÚ ÚOP SČ, foto Kučera, 1984).

hadnou osobností, o níž jsme dosud měli informace jen z posledních pěti let jeho života.

Tato práce hodlá – pouze na základě archivních pramenů – jednak shrnout dosud známé informace o Dieudonného činnosti u nás v letech 1747–1752, publikované kdysi stručněji ve strojopisném stavebněhistorickém průzkumu z roku 1985, hlavně však přinést zprávy nové, týkající se zvláště dřívějších etap Dieudonnéovy životní dráhy. Ani tyto nové informace ovšem zdaleka nevyřešily všechny problémy týkající se Dieudonnéova života, ve kterém stále zůstává mnoho záhad a nerozluštěných otázek.

Než přikročíme k vlastnímu přehledu nových i již známých zpráv o Dieudonnéově osobě, zastavme se ještě u otázky architekta křestního jména. Dlabáč mu ve své německy psané knize z roku 1815 přidelil německé křestní jméno Stephan, které se v literatuře ujalo a je užíváno až dodnes. Není ovšem důvodu, proč bychom měli architekta, který se narodil ve francouzskojazyčném prostředí, v takovémto prostředí strávil většinu svého života a teprve k stáru se přestěhoval do Čech, nazývat německým jménem. Francouzština však pro jméno Štěpán užívá jednak staršího tvaru Stéphan, jednak od něj odvozeného novějšího tvaru Étienne, takže je otázkou, kterého z nich v tomto případě použít. V dosud známých soudobých písemných pramenech, jež jsou uloženy v českých archivech, jsme se s odpovědí na tuto otázku nesetkali, neboť dobové matriční zápisy přirozeně užívají latinského tvaru Stephanus, zatímco v našich poměrně hojných pramenech německojazyčných i vzácnějších pramenech psaných v jazyce francouzském – pokud jsou nám dosud známy – Dieudonnéovo křestní jméno není vůbec uváděno. V písemných pramenech uchovávaných v archivu města Maastrichtu, odkud Dieudonné do Čech přišel, je ovšem Dieudonnéovo křestní jméno, jak ještě uvidíme, uváděno ve tvaru Estien, tedy ve starší pravopisné podobě jména Étienne. Tohoto jména bychom tedy nepochybně měli nadále pro Dieudonného užívat.

Étienne Dieudonné se narodil – zřejmě roku 1682 – ve vesnici Samson, jež byla později spojena se sousední

vsí Thon v celek nazvaný Thon-Samson, který od roku 1977 administrativně náleží k městu Andenne a leží několik kilometrů na východ od Namuru, dnešního hlavního města Valonska, jednoho ze tří regionů Belgického království. Celá tato oblast je a také v době Dieudonnéova narození byla oblastí frankofonní, obývanou valonským obyvatelstvem, politicky pak náležela do habsburského Nizozemí, tehdy španělského a – po vyměnění španělských Habsburků v roce 1700 a po dlouhé válce o španělské dědictví, jež probíhala v letech 1701–1714 – od roku 1714 rakouského. V době Dieudonnéova dětství a mládí byl ovšem celý region značně

postižen válečnými událostmi, neboť válce o španělské dědictví předcházela devítiletá válka Velké aliance, trvající od roku 1688 do roku 1697, během níž byl Namur i se slavnou pevností dvakrát, v letech 1692 a 1695, obléhán a dobyt, přičemž utrpěl značné škody, jež pak musely být v následujících letech napravovány.

Přesné datum Dieudonnéova narození bohužel neznáme, jelikož matriční zápisy farního kostela sv. Remigia v Thonu ze 17. století jsou dochovány pouze torzovitě a právě zápisy z osmdesátých let chybějí,¹⁰⁾ takže pro určení místa a data architekta narození je nutno vycházet z pozdějšího záznamu z roku 1706. V dosud známých písemných pramenech se totiž s Dieudonnéovou osobou poprvé setkáváme 26. dubna 1706, kdy obdržel měšťanské právo města Maastrichtu, vzdáleného necelých sedmdesát kilometrů od Dieudonnéova rodiště; zapsán byl tehdy jako příslušník zednického cechu, starý 24 let, pocházející ze vsi Samson.¹¹⁾ Hned v následujícím roce se Dieudonné oženil, a to rovněž v Maastrichtu, kde jej nalézáme zapsaného v matrice oddaných maastrichtské katolické farnosti sv. Mikuláše,¹²⁾ v zápise z 5. března 1707, oznamujícím, že Stephanus Tossanus Dieudonné uzavřel toho dne sňatek s Annou Duboisovou z Maastrichtu.¹³⁾ Druhé křestní

10) Archives de l'Etat à Namur, Thon (Andenne), paroisse Saint Remi. Registres Paroissiaux. Actes de baptême 1626–1711. Matrika je přístupná na web. stránkách Archives de l'Etat en Belgique: <http://search.arch.be/> V dochovaných indexech thonských matrik, sestavených ovšem až v 19. století, je u členů místního rodu Dieudonné, kteří při křtu obdrželi jméno Štěpán, toto jméno také vesměs uvedeno ve tvaru Étienne.

11) P. J. H. Ubachs, *Nieuwe burgers van Maastricht, 14de eeuw-1795*. Geleen 1993, s. 109. Za poskytnutí tohoto údaje vděčím laskavosti drs. Emila Ramakerse z Maastrichtu.

12) Archivy katolických farností města Maastrichtu se nacházejí v Regionaal Historisch Centrum Limburg (dále jen RHCL) se sídlem v Maastrichtu. Matriky (parochieregisters) z těchto farností jsou snadno přístupné na web. stránkách FamilySearch: <https://familysearch.org/search/image/index?owc=MCL5-X29%3A345128101%2C345127602%3Fcc%3D2037001> Přístup k těmto matrikám je možný i pomocí web. stránek Geneaknowhow.net: <http://www.geneaknowhow.net/digi/limbnl-ni.html>, Zoekakten.nl: <http://zoekakten.nl/plaatsen.php?id=LB|0935|&id=LB|0935|%23dd> či GenVer.nl: <http://genver.nl/lb/dtb0935.htm>

13) RHCL, Sint Nicolaas Maastricht, Parochieregister Geboorten Huwe-

race v zámecké literatuře, in: P. Macek – R. Biegel – J. Bachtík ed., *Barokní architektura v Čechách*. Praha 2015, s. 520–523.

jméno Tossanus je polatinštěnou formou francouzského jména Toussaint; v žádné z dalších zmínek o Dieudonnéovi již toto jméno není uvedeno. Dieudonného manželka pocházela jistě z maastrichtské farnosti sv. Mikuláše a byla zřejmě jednou z dcer Louise Duboise, pravděpodobněji Annou Margaretou, pokřtěnou 26. prosince 1678,¹⁴⁾ než Annou, pokřtěnou 17. listopadu 1686.¹⁵⁾

Manželům Dieudonnéovým se po sňatku narodilo a ve farním kostele sv. Mikuláše (strženém roku 1838 a dnes neexistujícím) bylo postupně pokřtěno celkem deset dětí, z toho pět dcer (Anna Maria 1708, Catharina 1709, Maria Anna 1711, Joanna 1715, Anna Margareta 1723)¹⁶⁾ a pět synů (Stephanus 1713, Ludovicus Lambertus 1717, Servatius Cornelius 1720, Stephanus Antonius 1726).¹⁷⁾ Ještě v dětském věku však zemřeli čtyři synové (Stephanus 1713, Stephanus Leonardus 1719, Servatius Cornelius 1723, Stephanus Antonius 1727)¹⁸⁾ a ve svatomikulášské matrice zemřelých je uvedeno i úmrtí tří dcer (Anna Deodata 1710, Anna Maria 1728, Anna Margareta 1729),¹⁹⁾ jejichž křestní jména však ne zcela odpovídají jménům uvedeným při křtu. Jediným synem, jehož úmrtí není v maastrichtských matrikách uvedeno, a jenž se tudíž zřejmě dožil dospělého věku, je tedy Ludvík Lambert, pokřtěný 21. února 1717,²⁰⁾ o jehož dalších osudech však nic nevíme. Z dalších zpráv je navíc zjevné, že do Čech odjely s rodiči dvě dcery – jednak Joanna, jež zemřela roku 1735, jednak jménem neuvedená dcera (zřejmě Catharina), zmíněná v letech 1751 a 1752 (o obou bude psáno níže).

Obr. 3: Dobříš, zámek, letecký pohled od severu (foto L. Sváček, 2015).

lijken Overlijden 1706 apr. – 1734, sňatky s. 9.

14) RHCL, Sint Nicolaas Maastricht, Parochieregister Geboorten 1664–1684, Huwelijken Overlijden 1668–1684, křty s. 204.

15) RHCL, Sint Nicolaas Maastricht, Parochieregister Geboorten Huwelijken Overlijden 1685–1706 maart, křty fol. 9v.

16) RHCL, o. c. v pozn. 13, křty s. 35, 53, 77, 129, 236.

17) Tamtéž, křty s. 107, 157, 187, 204, 277.

18) Tamtéž, pohřby s. 29, 51, 75, 94.

19) Tamtéž, pohřby s. 16, 101, 104. Tatáž matrika uvádí ještě Marii Annu Dieudonné, „dívku (puella)“, která byla pohřbena 17. června 1729; zápis však kupodivu nepodává jméno jejího otce (tamtéž, pohřby s. 106).

20) Tamtéž, křty s. 157.

Také v maastrichtských soudních spisech se setkáváme s několika zmínkami o Estieniu (této podoby křestního jména je v soudních spisech užíváno) Dieudonnéovi – nejprve v roce 1719 jej Johan Peter Weber žaloval kvůli nezaplacení jakéhosi účtu,²¹⁾ v roce 1720 na něj Matthijs Schaillet podal další žalobu v záležitosti platby dodaného zboží²²⁾ a posléze roku 1723 to byl naopak Dieudonné, kdo spolu s vdovou po Louisu Duboisovi (tedy zjevně se svou tchýní) žaloval o nájemné Ottu Coeckena.²³⁾

Z výše uvedených písemných pramenů poznáváme, že Dieudonné s rodinou žil v Maastrichtu, a to (alespoň od svého sňatku) ve farnosti sv. Mikuláše, přinejmenším od

21) RHCL, 20.085 B (Indivies laaggerecht Maastricht: procesdossiers), inv. č. 3877.

22) Tamtéž, inv. č. 3861.

23) Tamtéž, inv. č. 3956.

Obr. 4: Dobříš, letecký pohled od jihu (foto H. Heckelová, 1981).

dubna 1706 do smrti dcery Anny Margarety, jež zemřela v šesti letech a byla pohřbena 7. března 1729,²⁴⁾ tedy alespoň třicet let.

Město Maastricht, ležící na řece Máze, po níž nese i své jméno, je centrem Limburska, oblasti, která byla od vestfálského míru rozdělena na dvě části, totiž východní, náležející Republice spojených provincií nizozemských (dnes je tato část Limburska součástí Nizozemského království), a západní, jež patřila k habsburskému Nizozemí (dnes je součástí Belgie); Maastricht přitom ležel na hranici obou těchto částí, stejně jako dnes toto nizozemské město leží na samé hranici Nizozemska a Belgie. Celé Limburško bylo (a je dodnes) katolickým krajem, i když v Maastrichtu se projevoval i shora prosazovaný vliv kalvinismu, jenž byl ve Spojených provinciích vládnoucím náboženstvím, a zároveň se nacházelo pod silným vlivem francouzské kultury. V samotném Maastrichtu, jenž je nyní ovšem již jazykově městem zcela nizozemským (či limburským, ať již pokládáme limbursčinu za samostatný jazyk, či za pouhé nářečí nizozemštiny), ale jenž i dnes leží hned při hranicích území obývaného francouzským (valonským) etnikem a je nazýván nejfrancouzštějším městem Nizozemska, zaujímal francouzský jazyk v 18. století velmi významné postavení²⁵⁾ a v maastrichtském dialektu limbursčiny se dodnes dochovalo mnoho francouzských prvků; je příznačné, že v limburském jazyce se pro Maastrichtfany i nyní užívá pojmenování „Sjengs“, „Žánové“, tedy pojmenování odvozeného od francouzského jména Jean.

Maastricht byl od středověku až do francouzské revoluce městem dvou vrchností, neboť vláda nad ním přináležela z jedné části generálním stavům Spojených provin-

cií nizozemských jakožto nástupci vévodů brabantských, z druhé části pak biskupovi lutyšskému, který byl hlavou samostatného duchovního státu v rámci Svaté římské říše. Podle své příslušnosti byli tudíž obyvatelé Maastrichtu rozděleni na dvě skupiny (familiae), totiž na Brabantfany (Brabantse, Brabançons), náležející ke Spojeným provinciím, a Lutyšany (Luikse, Liégeois), kteří podléhali lutyšskému biskupovi. Jako každý cizinec, který se narodil mimo území lutyšského biskupství, také Dieudonné se při přijetí do svazku maastrichtských měšťanů stal Brabantfankem²⁶⁾ a Brabantfankou byla nepochybně i jeho manželka. Při křtu každého dítěte byla totiž k zápisu o křtu do matriky zapsána buď zkratka Brab., nebo Leod. (tj. Leodiensis, Lutyšan), a to právě podle matčiny příslušnosti; při křtech deseti Dieudonnéových dětí bylo u osmi dětí zapsáno Brab., u dvou (u Ludovika Lamberta a Serváce Cornelia) však Leod. Jelikož matka byla u všech deseti dětí táž, nezbyvá než vyslovit domněnku, že došlo k omylu vinou pořizovatele matričního zápisu.²⁷⁾ Tato „státní příslušnost“ ovšem nebyla totožná ani s náboženským, ani s jazykovým rozvrstvením – manželé Dieudonnéovi, kteří dávali zapisovat křty i pohřby svých dětí do katolické matriky, byli přirozeně katolíky a nejen Dieudonné, jenž se do Maastrichtu přistěhoval z ryze francouzského území, ale i jeho manželka zjevně náleželi do francouzskojazyčné skupiny Maastrichtanů, i když mezi kmotry jejich dětí, jak je uvádějí matriky, nacházíme jak jména francouzská, tak i nizozemská.

Baroknímu umění v lutyšském biskupství a v okolí měst Maastrichtu a německých Cách, tedy v povodí řeky Mázy (u níž ostatně leží i Dieudonnéovo rodiště), se ve francouzské i nizozemské literatuře občas dává pojmenování baroque mosan či Maaslandse barok, tedy barok z povodí Mázy, který je spřízněn s barokem ve španělském a později rakouském Nizozemí; architektura tohoto jihonizozemského baroku se počínaje druhou třetinou 17. století začala postupně odlišovat od architektury v severním Nizozemí.²⁸⁾ Maastricht měl svého městského

26) Za informace o otázce „státní příslušnosti“ maastrichtských měšťanů vděčím ředitelce Regionaal Historisch Centrum Limburg drs. Lité Wiggersové.

27) Za konzultaci této otázky děkuji drs. Emilu Ramakersovi.

28) Souhrnně o barokní architektuře v jižním Nizozemí, tedy v dnešní Belgii, pojednávala již starší práce Paula Parenta – *P. Parent, L'architecture des Pays-Bas méridionaux (Belgique et nord de la France) aux XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles*. Paris – Bruxelles 1926. Později se jí věnoval Engelbert Hendrik ter Kuile v syntéze barokního umění v Belgii, viz *H. Gerson – E. H. ter Kuile, Art and Architecture in Belgium 1600 to 1800*. Harmondsworth – Baltimore 1960 a po něm *J. van Ackere, Belgique baroque et classique (1600–1789)*. Architecture, art monumental. Bruxelles 1972, zatímco novější práce o jihonizozemském barokním umění a architektuře od Hanse Vliegheho (*H. Vlieghe, Flemish Art and Architecture 1558–1700*. New Haven 1998) se zabývá jen obdobím před rokem 1700. Celé barokní období však obsahují příslušné svazky z dějin belgické architektury, vydané bruselským nakladatelstvím Racine: *R. J. Tjjs, Architecture, Renaissance et Baroque en Belgique. L'héritage de Vitruve et l'évolution de l'architecture dans les Pays-Bas méridionaux de la Renaissance au Baroque*. Bruxelles 1999; *L. Dhondt – J.-C. Hubert – C. Vachaud – J. F. van Cleven – D. van Vijver, L'architecture du XVIIIe siècle en Belgique. Baroque tardif, Rococo, Néo-classicisme*. Bruxelles 1998 (obě knihy vyšly současně i v nakladatelství Lannoo v Tieltu v nizozemštině). Zvláštní skupinu tvoří práce věnované výhradně barokní chrámové architektuře dnešní Belgie: *J. H. Plantenga, L'architecture religieuse dans l'ancien duché de Brabant depuis le règne des archiducs jusqu'au gouvernement autrichien (1598–1713)*. La Haye 1926; *M. Thibaut de Maisières, L'architecture reli-*

24) RHCL, o. c. v pozn. 13, pohřby s. 104.

25) M. C. A. Kessels-van der Heijde, Maastricht, Maestricht, Mestreech. De taalverhoudingen tussen Nederlands, Frans en Maastrichts in de negentiende eeuw. Hilversum 2002. Autorka pojednává o jazykové otázce v Maastrichtu v 19. století, ale úvodní část knihy (s. 21–31) se zabývá stoletím předcházejícím.

stavitele, kterým byl v Dieudonného době lutyšský rodák Gilles Doyen (†1736), ale četní další stavitelé byli činní také v Lutychu a Cáchách, nepřilíh vzdálených městech, se kterými Maastricht tvořil a dodnes tvoří kulturně významný trojúhelník. Jaký podíl na architektuře té doby, jak v samotném Maastrichtu, tak v jeho okolí, měl Dieudonné, zatím nevíme, jelikož – ač je to překvapivé – přes dlouhé působení Dieudonného v Maastrichtu se s žádnými informacemi o jeho tamní činnosti v dosavadní literatuře nesetkáváme; je ovšem možné, že podrobný průzkum regionální maastrichtské literatury, u nás nedostupné, by snad na nějakou drobnější zmínku narazil. Také maastrichtské matriky nám tu neposkytují žádné podněty, neboť v žádném z matričních zápisů není u Dieudonného uvedena žádná bližší informace.

Nevíme dosud, proč se padesátiletý Dieudonné rozhodl opustit Maastricht, ve kterém dlouhá léta žil, a přestěhovat se i s rodinou do vzdálené Prahy. V Praze je Dieudonné poprvé doložen roku 1735; nevíme ovšem, zda odjel přímo z Maastrichtu do Prahy, anebo zda aspoň část šestiletí 1729–1735, pro které o jeho bydlišti prozatím nic nevíme, strávil v nějakém jiném místě. Latinsky psaný písemný pramen, dokládající Dieudonnův pobyt v Praze v roce 1735, je uložen v pražském arcibiskupském archivu, kam byl zaslán z fary u sv. Jindřicha na Novém Městě

gieuse à l'époque de Rubens. Bruxelles 1943. Viz též první dvě kapitoly monumentálního díla o barokní chrámové architektuře a sochařství: P. Philippot – D. Coeckelberghs – P. Loze – D. Vautier, *L'architecture religieuse et la sculpture baroques dans les Pays-Bas méridionaux et la Principauté de Liège 1600–1770*. Sprimont 2003. O architektuře 17. a 18. století v severním Nizozemí, tedy v dnešním Nizozemsku, pojednává souhrnně rovněž Engelbert Hendrik ter Kuile, a to v syntéze barokního umění v Nizozemsku (J. Rosenberg – S. Slive – E. H. ter Kuile, *Dutch Art and Architecture 1600 to 1800*. Harmondsworth – Baltimore 1966), z novějších prací pak uvedme pro 17. století knihu Wouteru Kuypera (W. Kuyper, *Dutch classicist architecture. A survey of Dutch architecture, gardens and Anglo-Dutch architectural relations from 1625 to 1700*. Delft 1980), pro 18. století dvě práce Freeka Schmidta (F. Schmidt, *Paleizen voor prinsen en burgers. Architectuur in Nederland in de achttiende eeuw*. Zwolle 2006; *týž*, *Passion and Control. Dutch Architectural Culture of the Eighteenth Century*. Farnham 2016), a posléze příslušnou pasáž o letech 1500–1800 z pera Konrada (Koena) Ottenheyma v nejnovější syntéze: K. Bosma – A. Mekking – K. Ottenheym – A. van der Woud, *Bouwen in Nederland 600–2000*. Zwolle – Amsterdam 2007. Nakonec je třeba uvést dva novější sborníky prací, jež pro sérii *Architectura Moderna*, vydávanou nakladatelstvím Brepols v Turnhoutu, připravili Konrad Ottenheym a Krista De Jonge a jež se týkají jak jižního, tak severního Nizozemí: K. De Jonge – K. A. Ottenheym ed., *Unity and Discontinuity. Architectural Relationships between the Southern and Northern Low Countries (1530–1700)*. Turnhout 2007; K. Ottenheym – K. De Jonge ed., *The Low Countries at the Crossroads. Netherlands Architecture as an Export Product in Early Modern Europe (1480–1680)*. Turnhout 2013 se studií K. Ottenheym, *Travelling Architects from the Low Countries and their Patrons*, in: K. Ottenheym – K. De Jonge ed., *The Low Countries at the Crossroads. Netherlands Architecture as an Export Product in Early Modern Europe (1480–1680)*, Turnhout 2013, s. 55–88; oba sborníky bohužel nedosahují 18. století. Pro první předběžnou informaci můžeme odkázat na hesla na nizozemskojazyčné Wikipedii, a to pro barokní architekturu v lutyšském knížecím biskupství na heslo *Barokarchitectuur in het prinsbisdom Luik*: https://nl.wikipedia.org/wiki/Barokarchitectuur_in_het_prinsbisdom_Luik, pro barokní architekturu v jižním Nizozemí pak na heslo *Barokarchitectuur in de Zuidelijke Nederlanden*: https://nl.wikipedia.org/wiki/Barokarchitectuur_in_de_Zuidelijke_Nederlanden Obdobné heslo pro stejné období v severním Nizozemí se na anglojazyčné Wikipedii nazývá *Dutch Baroque architecture*, v nizozemskojazyčné Wikipedii však příznačně *Hollands classicisme*: https://nl.wikipedia.org/wiki/Hollands_classicisme

pražským. Dne 29. září 1735 byl totiž na této faře koope-rátorem P. Janem Antonínem Chocholkou a kaplanem P. Antonínem Kohoutem vyslechnut šedesátiletý Václav Ditrich, „kdysi sekretář v Mladoboleslavském kraji“, a to „ve věci včerejší osudné události, která se stala zde v Praze Na Poříčí v domě ovdovělé paní Alžběty Kateřiny Keitlové dvacetileté Johaně, dceři p. Štěpána Dieudonného, narozené v Maastrichtu.“ Václav Ditrich na úvodní otázku, znal-li „zesnulou Johanu, dceru p. Štěpána Dieudonného a jeho manželky Anny“, odpověděl, že ji znal déle než půl roku, a na další otázku pak sdělil, že zesnulá „byla zbožná a právě včera po sedmé hodině ranní šla do kostela.“ Z dalších odpovědí však vyplynulo, že před měsícem došlo u Johany Dieudonnéové k jakési změně v jejím duševním stavu – Václav Ditrich vypovídal, že „před 4 týdny tu zpívala, tu byla smutná a plakala, takže jí pustili žilou“, avšak tento tehdy univerzální léčebný prostředek zřejmě příliš nepomohl, protože Johana nadále „po 4 týdny byla jaksi melancholická a vyšinutá (melancholica et mania)“, přičemž „mluvila a zpívala o různých věcech, takže byla přivedena k důstojným otcům kapucínům“, ale ani ti jí nedokázali pomoci a Johana dokonce „před osmi dny chtěla ze sebe jakoby rvát šaty.“ Včerejšího dne, pokračuje svědek Ditrich, byla nalezena mrtvá, utopená v jakési odpadové stoce, o níž Ditrich uvedl: „Tento odpad (secessus) čili vrchní štola (superius stola) byla přikryta 2 kousky prkna, ale tento příkop byl přece jen otevřený, což viděla Anna Khylová, když šla do sklepa pro víno.“ Na dotaz, kdo ji ve stoce našel, Ditrich odpověděl: „Nikdo ji neviděl, ale její matka, když jí řekli o otevřeném otvoru, pojala podezření, přivolala neznámé lidi, aby se podívali, zda tam je, a když si vzali světlo a spustili je dolů, uviděli shora jen něco bílého a tuto bílou věc vytáhli i s tělem již zesnulé Johany.“ Nakonec Ditrich prohlásil, že je ochoten odpřisáhnout, že to, co vypovídal, je pravdivé, a dodal, že to může potvrdit i Matěj Franta, „staroměstský měšťan, který tam bydlí.“²⁹⁾ Johana Dieudonné byla pak pohřbena následujícího dne; matriční zápis uvádí, že 30. září 1735 byla od Keitlů „pohřbena Joanna Dieudoné, stáří 20 let“, která zemřela „od pádu náhlého.“³⁰⁾

Protokol výslechu Václava Ditricha se přirozeně soustřeďuje na osobu nešťastné Johany, poskytuje nám však i dvě důležité informace o Dieudonného osobě. První z nich je samotný fakt, že valonský architekt žil v Praze již roku 1735, a to už na jaře (to vyplývá ze skutečnosti, že svědek Ditrich v září 1735 znal Johanu déle než půl roku), tedy o plných dvanáct let dříve, než se dosud předpokládalo. Nemůžeme ovšem zatím s naprostou jistotou vědět, zda celých těchto následujících dvanáct let žil v Praze či v Čechách, a nelze vyloučit ani tu možnost, že přinejmenším několik let z tohoto období strávil mimo hranice království. Druhou informací, jež byla důležitou pro bádání o Dieudonného osobě, bylo sdělení, že před dvaceti lety, tedy kolem roku 1715, Dieudonné s rodinou pobýval v Maastrichtu; tato informace se stala podnětem k tomu, aby byly zprávy o Dieudonném hledány právě v maastrichtských matrikách.

29) Národní archiv (dále jen NA), Archiv pražského arcibiskupství I. (dále jen APA), kart. 1238.

30) Archiv hlavního města Prahy (dále jen AMP), Sbírka matrik, sign. JCH Z 9, s. 441.

Obr. 5: Petrohrad (okres Louny), zámek, vstupní průčelí hlavního křídla (foto V. Razím, 2015).

Výše uvedená zpráva z roku 1735 zůstává zatím ojedinělou a v následujících dvanácti letech nemáme o Dieudonném opět žádnou informaci. Teprve z let 1747–1752, tedy z posledních pěti let jeho života, známe větší počet písemných pramenů, drtivou většinou pocházejících z černínského archivu v Jindřichově Hradci, a to jednak ze spisů petrohradského panství, náležejícího Prokopu Vojtěchu hraběti Černínovi, jednak z korespondence posílané jeho matce Isabele Johaně Marii hraběnce Černínové, rozené hraběnce z Merode a markraběnce z Westerloo. Hraběnka byla od roku 1717 provdána za Františka Josefa hraběte Černína, který v roce 1733 předčasně zemřel, načež se hraběnka provdala za jeho bratra Františka Antonína, který však také zemřel předčasně, roku 1739. Dědicem majetku staršího Františka Josefa, tedy zhruba tří čtvrtin černínského majetku, byl jeho syn Prokop Vojtěch, narozený 23. února 1726,³¹⁾ který tak zdědil celý rozlehlý černínský fideikomis; do jeho plnoletosti, tedy do února 1746, však jeho majetek spravovala matka. Dědičkou menšího majetku mladšího Františka Antonína Černína byla naproti tomu jeho dcera Marie Josefa Ludmila, narozená roku 1738, a i její majetek spravovala až do její zletilosti matka. V letech 1747–1752 tedy hraběnka Isabela Johana Maria ještě spravovala majetek dceřin, zatímco mladý Prokop Vojtěch již svůj majetek spravoval sám. Zmíněná korespondence posílaná hraběnce Isabele Johaně Marii pochází z pera dvou černínských úředníků, totiž sekretáře Václava Antonína Kužela, jenž si s hraběnkou dopisoval ve francouzském jazyce, a pokladníka Františka Ignáce Antonína Bergera, který své zprávy psal německy; Kužel ovšem zemřel již 21. listopadu 1749,³²⁾ takže pak nás jeho dopisy opouštějí.

31) Tamtéž, sign. VÍ T N 5, s. 296.

32) Tamtéž, sign. VÍ T N 2 Z 1, s. 349.

33) Viz L. F. Niemann, *Geschichte der Grafen von Mansfeld*. Aschersleben 1834, s. 256–261.

Chronologicky prvním známým Dieudonnéovým stavebníkem u nás, o kterém se z černínské korespondence dovídáme, byl Jindřich Pavel František, říšský kníže a kníže z Fondi, hrabě z Mansfeldu, majitel dobříšského panství.³³⁾ Mansfeld použil Dieudonnéových služeb pro přestavbu dobříšského zámku, se kterou ovšem mohl zřejmě započít až roku 1745, neboť 17. září 1736 byl jeho majetek pro velké dluhy sekvestrován a administrace dobříšského panství byla svěřena nejprve rytíři Františku Karlovi Popovskému ze Scharfenbachu, po něm pak Janu Jiřímu Leixnerovi. Tato situace trvala až do roku 1744, kdy došlo dne 20. června k dohodě mezi Mansfeldem a jeho věřiteli, na jejímž základě poté císařovna Marie Terezie dne 18. pro-

since 1744 sekvestraci zrušila. Teprve tehdy se Mansfeld (jenž předtím kvůli službám, jež vykonával pro vzdorokrále Karla Albrechta, prchl ze země, ale poté byl přijat Marií Terezií na milost) mohl opětně sám ujmout správy dobříšského panství.³⁴⁾

Dieudonné je jako Mansfeldův stavitel uveden již ve dvou dopisech z ledna 1747, které sekretář Kužel psal hejtmanovi petrohradského panství. V dopise z 19. ledna Kužel Dieudonného, jenž tehdy vstupoval do černínských služeb, představuje jako „jinak známého knížecího mansfeldského inženýra a stavitele (den sonst bekandten Fürst-Mansfeldischen Ingenieur und Baumeyster)“, v dopise z 25. ledna je pak Dieudonné už jen stručněji nazván „der Fürst Mannsfeldische Ingenieur.“³⁵⁾ V příštím roce se Dieudonné v souvislosti s Dobříší ještě objevuje v Kuželově dopise hraběnce ze 7. dubna 1748, v němž sekretář psal, že Dieudonné „má příkaz, aby po svátcích odejel do Dobříše a pak do Petrohradu, aby tam uspořádal své stavební záležitosti“,³⁶⁾ a posléze jeho jméno nalézáme v nedatovaném dopise hraběnky Černínové, která nařizovala Kuželovi, aby napsal Dieudonnéovi, kterého potřebuje a který bude nejspíš v Dobříši u Mansfelda.³⁷⁾ V Mansfeldových službách se tedy Dieudonné, jenž je v nich doložen v lednu 1747, nacházel jistě již alespoň roku 1746, zřejmě však i v předcházejícím roce 1745, kdy pravděpodobně začala stavba dobříšského zámku.

Mansfeld vlastnil také palác na Starém Městě pražském, zvaný dnes palácem Colloredo-Mansfeldským (čp. 189/I), který koupil v dražbě roku 1735³⁸⁾ a dal jej ihned

34) NA, Stará manipulace, kart. 1483, sign. M 39/9.

35) Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Velkostatek Petrohrad, kart. 173.

36) „[...] qu'après les fêtes il a ordre d'aller à Dobrisch et puis à Petresbourg pour y regler ses affaires de bâtimens“ (SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Rodinný archiv Černínů, kart. 372).

37) Tamtéž.

38) M. Ebel – J. Muk – J. Muková – P. Vlček, Praha – Staré Město čp. 189/I.

přestavět Bartolomeovi Scottimu, kterému za jeho práci, prováděnou na tomto paláci od prosince 1735 do září 1736, vystavil 28. září 1736 dlužní účet na částku 2350 zlatých;³⁹⁾ Scotti však již 1. února 1737 zemřel. Pozdější zápisná kniha pražských stavitelů vskutku potvrzuje, že tento „tehdejší mansfeldský dům“ stavěl Scotti,⁴⁰⁾ na jiném místě však uvádí, že „knížecí mansfeldský dům na Starém Městě v Jezuitské ulici“ stavěl František Ignác Prée (ten snad mohl ve stavebních pracích pokračovat po Scottiho smrti ?).⁴¹⁾ Dokladem dalších úprav na paláci je pak letopočet 1747 v klenáčku nad oknem prvního patra hlavní fasády⁴²⁾ a můžeme předpokládat, že autorem těchto menších úprav už byl Dieudonné.

Nejvíce informací o Dieudonnéovi z černínského archivu se pochopitelně týká jeho prací pro Černíny, tedy pro hraběnku Isabelu Johanu Marii a jejího syna. Nejdříve se však zastavme u otázky černínských stavitelů, tj. stavitelů hlavy černínského rodu, kterou se roku 1733 po smrti svého otce stal nezletilý Prokop Vojtěch. Po Františku Maxmiliánu Kaňkovi se stavitelem hlavy černínského rodu stal Jan Kristián Spannbrucker, jenž zemřel v roce 1742,⁴³⁾ načež byl za nového stavitele zvolen Jakub Schödl, jehož hraběnka coby poručnice Prokopa Vojtěcha přijala jako stavitele s ročním platem 100 zlatých od 1. ledna 1743,⁴⁴⁾ a to na doporučení hraběte Šternberka a královského stavebního písaře, tedy Johanna Heinricha Dinebiera.⁴⁵⁾ Schödl potom dostával těchto 100 zlatých pravidelně až do roku 1749,⁴⁶⁾ v roce 1750 mu kupodivu bylo zapláceno jen 50 zlatých za půl roku⁴⁷⁾ a v roce 1751 jej již účetní kniha⁴⁸⁾ neuvádí, což je pochopitelné, neboť 18. března toho roku Schödl zemřel.⁴⁹⁾ Současně se Schödlem však hraběnka a po ní hrabě Prokop Vojtěch, jenž se, jak víme, stal roku 1746 plnoletým a správu ohromného černínského majetku převzal, zaměstnávali ještě dalšího stavitele, totiž Anselma Luraga, který se v hlavní účetní knize vůbec neobjevuje, ačkoliv mu jis-

Obr. 6: Petrohrad, zámek, zahradní průčelí západního bočního křídla (foto V. Razím, 2015).

tě placeno bylo a alespoň od hraběnky dostával dokonce stálý plat – Kužel se v dopise z 8. června 1747 zmiňoval o Luragově platu k 1. srpnu a ještě 17. prosince téhož roku oznamoval, že Lurago požaduje, aby mu byl vyplacen jeho plat za poslední čtvrtrok.⁵⁰⁾ Zdá se tedy, že Schödl prováděl a řídil běžné stavební práce, zatímco Luragovi, jenž byl pravděpodobně placen z osobní pokladny hraběnky či jejího syna, byly svěřovány významnější projekční úkoly, a to jak na majetku, který stále ještě jménem své dcery spravovala hraběnka (plány pro Hořín, zvláště pro zámekovou kapli, při níž se Lurago v pramenech naposledy objevuje 12. května 1747, kdy přijel na svěcení kaple⁵¹⁾), tak i na majetku, který již spravoval syn (hlavní vstup do pražského Černínského paláce, realizovaný v letech 1747–1749).

Dieudonné se tedy stal ve službách Černínů – jak hraběnky, tak hraběte Prokopa Vojtěcha – nástupcem nikoli Schödlovým, neboť Schödl i v době Dieudonnéova působení nadále pobíral od hraběte svůj plat, nýbrž Luragovým.

Dříve než pro hraběnku začal Dieudonné pracovat pro jejího syna. Hraběti Prokopu Vojtěchovi jej doporučil Mansfeld, který byl jeho švagrem, jelikož se roku 1741 podruhé oženil se sestrou Prokopa Vojtěcha, Marií Josefou Černínovou. Skutečnost, že to byl Mansfeld, kdo Dieudonného doporučil k přestavbě petrohradského zámku, potvrzuje petrohradský vrchnostenský úřad, jenž ve své zprávě, sepsané již po Dieudonnéově smrti, dne 18. července 1752, sděloval, že je mu známo, „že při obnově zdejšího zámku byl uveden inženýr přijat na doporučení knížete Mansfelda za stavitele.“⁵²⁾

Do služeb hraběte Prokopa Vojtěcha vstoupil Dieudonné někdy na přelomu let 1746 a 1747, jak nás o tom

Stavebně historický průzkum, strojopis. Praha 1989, s. 8. O paláci nejnověji P. Vlček, Barokní palác Colloredo-Mansfeldů na Starém Městě pražském, Staletá Praha 30, 2014, č. 1., s. 2–24.

39) NA, Desky zemské větší 431, fol. I 7r – I 8r. Šlo o peníze, které Scotti během stavby ze svého zaplatil zedníkům a nádeníkům, dále za stavební materiál, drážďanská kamna a holandské kachle.

40) I. Ebelová ed., Zápisná kniha pražských stavitelů 1639–1903. Praha 1996, s. 22.

41) Tamtéž, s. 23.

42) M. Vilímková, Praha – Staré Město čp. 189/I. Stavebně historický průzkum, strojopis. Praha 1959, s. 8.

43) SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Černínská hlavní pokladna, kniha 18, č. 343.

44) Tamtéž, kniha 19, č. 435, 436.

45) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 371.

46) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 43, kniha 25, č. 506, 507.

47) Tamtéž, kniha 26, č. 506.

48) Tamtéž, kniha 27.

49) P. Vlček ed., o. c. v pozn. 8, s. 589.

50) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 372.

51) SOA Litoměřice, Lobkowiczové hořínští – Ústřední správa, stavební kniha hořínského zámku.

52) „[...] alß das bey Renovirung des hießigen Schlosses obgedachter Ingenieur auf Recommendation des Fürsten von Mannsfeld alß Bau-meister angenommen worden“ (SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35, kart. 108).

Obr. 7: Petrohrad, zámek, severozápadní pavilon, zakončující západní boční křídlo (foto V. Razím, 2015).

informují dva výše citované listy sekretáře Kužela petrohradskému hejtmantu Sieglvi. V prvním z těchto listů, napsaném v Praze 19. ledna 1747, Kužel sděloval, že hrabě Prokop Vojtěch vydal rozkaz, aby byl „knížecí mansfeldský inženýr a stavitel“ poslán do Petrohradu „k vyzkoušení projektových plánů na opravu tamního zámku (zu Examinirung der projectirten Reparations-Rieße des daselbstigen Schloßes).“ Kužel proto přikazoval hejtmanovi, aby příští týden, buď v pondělí, nebo v úterý, vypravil do Prahy vůz tažený dvěma koňmi, který by mohl Dieudonnéa dovést do Petrohradu. Ve druhém dopise, datovaném 25. ledna, pak už Kužel hejtmanovi oznamoval, že „knížecí mansfeldský inženýr“ přijíždí poslaným povozem do Petrohradu, „aby plány na místě porovnal se samotnou budovou (umb die Rieße in loco mit dem Gebeü selbst zu combiniren)“, přičemž však trochu kriticky dodával, že „ačkoliv opravou petrohradského zámku se naplňuje vůle milostivé vrchnosti, nejsou dnešní časy skutečně vhodné k tomu, abychom se pouštěli do velkého stavění, není-li to nanejvýš nutné.“⁵³⁾

Přestavba petrohradského zámku poté trvala až do roku 1752; na místě samém zednické práce řídil polír Gottfried Pinter z blízkého Vroutku.⁵⁴⁾ V Kuželově korespondenci s hraběnkou nacházíme zmínku o Dieudonnéově práci na zámku ve výše citovaném dopise ze 7. dubna 1748, ve kterém sekretář oznamoval, že Dieudonné má po svátcích odjet do Dobříše a pak do Petrohradu, aby tam uspořádal své stavební záležitosti.⁵⁵⁾ V roce 1752 již práce zjevně končily; podle prelimináře z 5. ledna 1752 mělo být v tomto roce na stavbu zámku z petrohradského důchodu

vydáno všem řemeslníkům dohromady (nikoli tedy samotným zedníkům) už jen 1450 zlatých, a to za tím účelem, „aby byla celá zámecká budova až po věž i s mobiliářem uvedena do dokonalejšího stavu.“⁵⁶⁾

Podrobněji nás o Dieudonného činnosti při přestavbě petrohradského zámku informuje výše citovaná zpráva petrohradského vrchnostenského úřadu z 18. července 1752. Petrohradský úřad v ní reagoval na list z 14. července, v němž černínská ústřední správa sdělovala, že „pozůstalá dcera po zesnulém Dieudonné se hlásí o nedoplatek onoho platu, který prý Jeho hraběcí Milost měla z tamního důchodu poukazovat jejímu zesnulému otci a který má činit až 900 zl.“, a žádala petrohradský úřad, aby zjistil, „zda a jak dlouho byl zesnulý

činným při stavbě tamního zámku nebo při jiných stavbách“ a aby se vyjádřil k požadavku jeho dcery.⁵⁷⁾

Petrohradský úřad, v jehož čele stál tehdy vrchní hejtmán Johann Grundt, ve své odpovědi z 18. července uváděl, že Dieudonné byl vskutku přijat jako stavitel na stavbu zámku, „ale nelze po něm najít žádnou písemnou smlouvu, kdy začalo jeho ustanovení nebo na jakou dobu či na jak dlouho, avšak pokud si vrchní hejtmán vzpomíná, bývalý vrchní hejtmán Siegl na milostivý rozkaz vrchnosti uzavřel se zesnulým ústní dohodu, že má dostávat ročně fixních 300 zl. a 3 sudy piva a dále, když bude přítomen v Petrohradě, že mu bude poskytováno stravování u jednoho úředníka v ceně 20 krejcarů denně.“⁵⁸⁾ Ve zprávě se dále konstatuje, že v letech 1747 a 1748 Dieudonné vskutku dostal slíbených 600 zlatých a 6 sudů piva a k tomu bylo ještě zaplacen 185 zlatých za jeho stravování, avšak pokud jde o rok 1749, lze v důchodních účtech nalézt jen tolik, že toho roku bylo zaplacen pouhých 10 zlatých za stravování během jeho trojího pobytu v Petrohradě, při němž tu dohromady strávil 30 dní. Od té doby však Dieudonné nemohl v Petrohradě nic dělat, jelikož se tu vůbec neobjevil („alß ist er auch anhero nicht mehr erschienen“), a kdyby byl za léta 1749–1751 něco požadoval, byl by se o to přihlásil na příslušných místech v Praze. Petrohradský úřad však posléze navrhol, aby za rok 1749 (nikoli tedy za léta 1750 a 1751) byla Dieudonnéově dceři příslušná částka zaplacená, a to když ne v úplnosti, tak alespoň částečně.⁵⁹⁾

Z odpovědi petrohradského úřadu poznáváme, že Dieudonné dostával za své služby hraběti Černínovi značně

53) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35.

54) Tamtéž, kart. 108.

55) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 372.

56) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35, kart. 174.

57) Tamtéž.

58) „[...] jedoch wird nach Ihme kein schriftlicher Contract, von welcher Zeit seine Bestallung dem Anfang genohmen, oder auf was vor

Zeit oder wie lang, nicht aufzufinden sein, indeme dem Oberamtman so viell errinderlich ist, daß auf Hochobrigkeits gnädigen Befehlich der geweste Oberhauptmann Siegl mit dem seel. jährl. 300 fl. in fixo und 3 Vaß Bier in natura, dann in Anwesenheit in Petersburg die freie Kost bey einem Officier gegen tägl. 20×Kost-Geld mundlichen veraccordiret worden sein solle.“

59) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35, kart. 108.

vysoký plat; tím více překvapuje, že s ním byla uzavřena pouze ústní dohoda, nikoli řádná písemná smlouva. Není také zcela jasné, proč se Dieudonné údajně v Petrohradě naposledy objevil v roce 1749, ačkoliv přestavba zámku probíhala ještě po následující tři roky; snad již tehdy probíhaly pouze dokončovací práce, při nichž architektova přítomnost nebyla nutná. Pokud jde o náklady na stravování, je třeba poznamenat, že částka 185 zlatých, která měla být placena za Dieudonnéovo stravování v Petrohradě v letech 1747 a 1748, se zdá být značně nevěrohodnou, neboť kdyby odpovídala skutečnosti, musel by Dieudonné v těchto dvou letech strávit v Petrohradě celkem 555 dní, tedy pokaždé velkou většinu roku; zřejmě tedy tato poměrně velká suma obsahuje i nějaké jiné výdaje (snad obvyklý tovaryšský groš?). Podivnou je posléze sama skutečnost, že se o nedoplatek po Dieudonnéovi ucházela jeho dcera, nikoliv manželka, která Dieudonné také přežila.

Dieudonné ovšem jistě pro hraběte Prokopa Vojtěcha vykonával i jiné práce. Sekretář Kužel se ve své korespondenci s hraběnkou Černínovou zmiňuje o Dieudonného práci na zámku v Krásném Dvoře – v dopise psaném 11. dubna 1748 totiž sděloval hraběnce, že Dieudonné v pondělí 8. dubna odejel do Krásného Dvora, kde chce „spolu s panem hrabětem, který ho o to požádal, ještě před svátky uspořádat stavební záležitosti.“⁶⁰⁾

Další, tentokrát nezámeckou, stavbu pro hraběte Prokopa Vojtěcha před nedávnem Dieudonnéovi připsal Vratislav Ryšavý.⁶¹⁾ Jde o faru v Jesenici na petrohradském panství, o níž se zmiňuje zpráva hospodářského úřadu petrohradského panství, sepsaná v únoru 1759. Ve zprávě se uvádí, že „přibližně před 8 lety Vaše hraběcí Milost se stavitelem, který byl přítomen při stavbě zdejšího petrohradského zámku, udělali na kus papíru nákres, jak by se mělo postavit jesenické děkanství, a vrutecký zednický polír Gottfried Pinter tento nákres ještě má v rukou; proto dal poddaný věrně poslušný úřad podle tohoto nákresu zhotovit plán k zamýšlené novostavbě řečeného děkanství i s přibližným rozpočtem stavebních nákladů.“⁶²⁾ Ke zprávě

Obr. 8: Jesenice (okres Rakovník), fara, hlavní průčelí (foto M. Suchomel, 1962).

byl přiložen dochovaný plán fary, obsahující pohled a dva půdorysy; samotný plán zřejmě zhotovil polír Pinter. Hrabě Prokop Vojtěch ke zprávě připsal, že děkanství se má podle tohoto plánu a přiloženého rozpočtu vskutku postavit.⁶³⁾ Stavba jesenické fary byla dokončena až v roce 1769, tedy sedmnáct let po Dieudonnéově smrti. Kdyby byla ovšem pravdivou datace zmiňovaného původního nákresu do roku 1750 či 1751 (uvedená však slovem „ungefähr“, „přibližně“), byla by atribuce stavby Dieudonnéovi v jistém rozporu s informací výše citované zprávy petrohradského úřadu z 18. července 1752, podle níž se Dieudonné v Petrohradě po roce 1749 neobjevil.⁶⁴⁾

dahero hat nach dieser Abzeichnung das unterthänig treuegehorsambste Ambt den Abrieß über gedachte neu zuerbauen anvermehrende Dechantey nebst den ungefähren Überschlagn über die Bau-Unkosten verfertigen lassen.“

63) NA, APA I., kart. 1367.

64) I o jedné sakrální budově na petrohradském panství uvádí dosavadní literatura, že pochází z Dieudonnéovy doby, takže bylo možno uvažovat o autorství valonského architekta. Jde o filiální kostel sv. Maří Magdalény v Bilenci (v současnosti v havarijním stavu a navíc po několikerém vykradení), jenž se nachází nedaleko petrohradského zámku a jenž byl údajně postaven roku 1751 (W. Rott, Der politische Bezirk Podersam. Podersam 1902, s. 882; E. Poche ed., Umělecké památky Čech 1. Praha 1977, s. 75–76). Ve skutečnosti se však o stavbě tohoto kostela jednalo ještě v roce 1752, kdy polír Gottfried Pinter zhotovil jeho plány, dochované ve dvou variantách v archivu petrohradského velkostatku (SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35, kart. 16, inv. č. 389), a teprve 13. května 1753 byla pražské arcibiskupské konzistoři poslána žádost o povolení ke stavbě kostela, ke které byl připojen další plán i s rozpočtem, jež znovu podepsal Pinter (nyní již uváděný jako stavitel) spolu s tesařským mistrem Joachimem Eberlem (NA, APA I., kart. 1332). Kostel byl nakonec vysta-

60) „[...] faire avec M^{sr} le Comte, qui l'a fait demander, le reglement de bâtiment encore avant les fêtes“ (SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 372).

61) V. Ryšavý, Původní plány pozdní barokní fary v Jesenici, Památky středních Čech 26, č. 2, 2012, s. 39–40.

62) „[...] weilen eben Euer hochreichsgräfl. Gnaden vor ungefahr 8 Jahren mit dem beyrn allhiesigen Schloß-Bau in Petersburg anwesend befundenen Baumeister, wie die Jöchnitzer Dechantey zuerbauen wäre, auf ein Stuckh Papir die Verzeignuß, welcher der Rudiger Mauer-Pallier Gottfried Pinter noch in Handen hat, gemacht haben;

Posléze je třeba připomenout, že nověji byl vysloven i názor, že od Dieudonného může pocházet také projekt úpravy dalšího, nového černínského zámku, totiž Jemčiny;⁶⁵⁾ toto přiřčení se však zatím nepodařilo archivně doložit.

Dieudonného kromě hraběte Prokopa Vojtěcha zaměstnávala i jeho matka, Isabela Johana Marie hraběnka Černínová. Hlavní stavební aktivitou, kterou v této době hraběnka realizovala na majetku své nezletilé dcery, byly práce na hořínském zámku, ležícím na mělnickém panství, jenž byl tehdy od roku 1736 do roku 1753 přestavován podle projektu dřívějšího černínského stavitele Jana Kristiána Spannbruckera, přičemž na místě samém stavební práce řídil polír Antonín Hausman.⁶⁶⁾ Dieudonné se v hraběničině korespondenci poprvé objevuje 27. března 1748, kdy sekretář Kužel oznamoval hraběnce, že Dieudonné se dosud do Prahy nevrátil a že tedy požádá jeho manželku, aby ho o jeho návratu zpravila, načež on to pak oznámí hraběnce. Hraběnka na to odpověděla, aby jí Dieudonného poslal (tj. zjevně na Hořín), neboť ten „mně chce sloužit za 100 zl. a místo u stolu (pour les 100 f. et la table).“ O čtyři dny později, 31. března, Kužel již psal, že se Dieudonné vrátil a čeká na povoz, aby se mohl za hraběnkou vypravit; ta na to odpověděla, aby hned přijel a aby případně použil povozu pojezdného z Vtelna, tedy z Mělnického Vtelna na mělnickém panství. 4. dubna Kužel sděloval, že Dieudonné je s návrhem (tj. s návrhem na plat) „velmi spokojen“ a že jen čeká na povoz, na což hraběnka odpověděla, že pro něj pošle až o svátcích. I další Kuželovy dopisy hraběnce se týkaly Dieudonného příjezdu na Hořín – 7. dubna Kužel psal, že Dieudonné by rád přijel ještě před svátky (Velikonoce tehdy připadly na 14. duben), poněvadž po svátcích musí odjet na Dobříš a do Petrohradu, na což hraběnka odpověděla, že Dieudonné může přijet povozem, který odvezl do Prahy lékaře, ale 11. dubna již Kužel sděloval, že Dieudonné v pondělí 8. dubna odjel do Krásného Dvora, ale že se ještě na svátky do Prahy vrátí. 14. dubna už mohl Kužel oznámit, že se Dieudonné předešlého dne vrátil. Hraběnka poté poslala pro Dieudonného vůz a 18. dubna jí Kužel napsal, že Dieudonné předešlého dne odejel; hraběnka na to odpověděla, že „už je tady.“⁶⁷⁾ Z uvedené korespondence z března a dubna 1748 se tedy dovídáme, že Dieudonné zjevně právě tehdy (tedy více než rok poté, co začal pracovat pro hraběte Prokopa Vojtěcha) vstupoval do hraběničiných služeb, kde měl dostávat pravidelný roční plat 100 zlatých, a že hraběnka netrpělivě naléhala, aby za ní na Hořín přijel; o obsahu jeho prací na Hoříně však tato korespondence (ale ani stavební spisy mělnického panství) bohužel nic neuvádí.

Nic konkrétního o Dieudonného hořínské činnosti nepřináší ani korespondence z následujících let. 28. listopadu 1750 pokladník Berger hraběnce psal, že U černého orla složili pro Dieudonného dvě vědra vína; Dieudonné tedy již tehdy bydlel v malostranském domě U černého orla, ve kterém později i zemřel. Korespondence z února 1751 se týká Dieudonného ročního platu, nyní již zvýše-

ného na 150 zlatých. 3. února totiž Berger sdělil novému černínskému sekretáři Dollhopovi, že stavitelova dcera mu oznámila, že její otec je nyní u hraběte Claryho v Teplicích a dříve než do konce měsíce se do Prahy nevrátí; Dollhop mu má proto poslat kvitanci na částku 149 zlatých 45 krejcarů, kterou Berger vyplatí do rukou paní stavitelové. O této výplatě se znovu psalo 14. února, načež 24. února Berger Dollhopovi pro změnu oznámil, že stavitel odejel s hrabětem Thunem na jeho panství a vrátí se v těchto dnech; až se vrátí, vyplatí mu proti kvitanci oněch 150 zlatých ročního platu.

Několik zmínek o Dieudonné máme i v korespondenci z druhé poloviny roku 1751. Nejprve 11. července Berger sděloval hraběnce, že Dieudonné již dlouho není v Praze a že mu v jeho bytě řekli, že tu nebude celé léto; manželka je prý v Karlových Varech. Dieudonné však přesto v létě do Prahy přijel, neboť 12. srpna 1751 manželka písaře Bergera sdělovala sekretáři Dollhopovi, že doručila staviteli Dieudonnému jakési plány („Abriesse“) a že Dieudonné prý řekl, že je vrátí po nejbližším poslu, aby se jimi kameník mohl řídit. V dalších Bergerových dopisech hraběnce z 20., 21. a 28. listopadu pisatel jen opakoval sdělení, že Dieudonné se už dlouho v Praze neobjevil; teprve z dalších dopisů z 2. a 5. prosince poznáváme, že Dieudonné se již do Prahy vrátil.⁶⁸⁾

Korespondence černínských úředníků s hraběnkou Isabelou Johanou Marií, jak vidno, nepřináší mnoho informací o samotné Dieudonného práci pro hraběnkou, za kterou dostával pravidelný roční plat (ovšem menší než u hraběničina syna), ale poznáváme z ní, že architekt, tehdy již skoro sedmdesátiletý, trávil značnou část roku objížděním venkovských panství svých stavebníků, kteří byli vesměs příslušníky nejvyšší zemské aristokracie. V Bergerových a Kuželových dopisech jsou kromě Jindřicha Pavla Mansfelda a kromě hraběničina syna Prokopa Vojtěcha zmíněni ještě tři další.

Dvakrát je Dieudonné v černínských pramenech uváděn v souvislosti s Dlažkoviciemi na Litoměřicku, jejichž majitelem byl Carl Friedrich Anton hrabě Hatzfeldt zu Gleichen, budoucí rakouský státník, zatím však jen mladý (narodil se roku 1718) královský apelační rada, který Dlažkovice zdědil roku 1733 po svém otci. Z účtů černínského hofštátu se dovídáme, že 28. června 1749 byla poslu, který byl odeslán do Dlažkovic pro stavitele Dieudonného, zaplacená od cesty za pět mil částka 30 krejcarů.⁶⁹⁾ O dva roky později, 11. července 1751, pokladník Berger psal hraběnce Černínové, že stavitel Dieudonné už dlouho není v Praze, nýbrž je „na statku hraběte Hatzfelda v Dlažkovicích (Leschkowitz).“ Je tedy zřejmé, že Dieudonnéova činnost v Dlažkovicích nebyla nijak krátkodobou záležitostí, nýbrž že trvala delší čas.

Jiným Dieudonnéovým zaměstnavatelem byl hrabě Clary-Aldringen, o čemž nás zpravuje Bergerův dopis z 3. února 1751, adresovaný novému černínskému sekretáři Dollhopovi, kde se píše jen tolik, že Dieudonné je nyní u hraběte Claryho v Teplicích a dříve než do konce měsíce se do Prahy nevrátí. Dieudonné byl tedy v Teplicích hned po smrti majitele teplického fideikomisního panství Františka Karla hraběte Clary-Aldringena, který zemřel

věn v letech 1753–1756 (SOA Třeboň, o. c. v pozn. 35, kniha 1661).

65) P. Vlček, o. c. v pozn. 7, s. 281.

66) Viz M. Horyna – P. Zahradník, o. c. v pozn. 4, s. 50–65, 238–239.

67) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 372.

68) Tamtéž, kart. 368.

69) SOA Třeboň, odd. Jindřichův Hradec, Černínský hofštát, kart. 13.

70) SOA Třeboň, o. c. v pozn. 36, kart. 368.

20. ledna 1751; panství po něm zdědil jeho syn František Václav, který ihned zahájil přestavbu teplického zámku.

Posledním známým Dieudonnéovým stavebníkem byl hrabě Thun, o kterém se dovídáme z dalšího Bergerova dopisu Dollhopovi, kterému 24. února 1751 Berger sděloval, že stavitel (tj. Dieudonné) odejel s hrabětem Thunem na jeho panství a že se prý v těchto dnech vrátí.⁷⁰⁾ Tímto hrabětem Thunem byl jistě míněn Jan Josef Antonín hrabě Thun, tehdy čtyřicetiletý, který vlastnil jak děčínský, tak klášterecký majorát. Nevíme tedy, zda Dieudonné jel s hrabětem spíše do Děčína, či do Klášterce nad Ohří.

Étienne Dieudonné zemřel, jak víme již od Dlabace, v Praze 21. dubna 1752. Dlabáč se při určení data smrti opíral o seznam zemřelých členů pražského bratrstva sv. Barbory, jehož členem tudíž Dieudonné byl.⁷¹⁾ V Praze byla tehdy dvě bratrstva sv. Barbory, jedno při novoměstském farním kostele sv. Jindřicha, druhé při malostranském jezuitském kostele sv. Mikuláše,⁷²⁾ obě tedy shodou okolností ve farnostech, ve kterých Dieudonné žil. Dieudonné byl ovšem nepochybně členem bratrstva na Malé Straně, zřízeného ve svatomikulášském kostele při kostelní kapli sv. Barbory,⁷³⁾ z jehož seznamu zemřelých členů Dlabáč na více místech čerpal.⁷⁴⁾ Informaci o Dieudonného smrti potvrzuje i zápis v matrice malostranského farního kostela sv. Václava, jenž však neuvádí datum smrti, nýbrž datum pohřbu – podle něj Dieudonné zemřel v domě U černého orla ve věku údajně 70 let a byl pohřben 22. dubna na hřbitově u dnes zrušeného malostranského kostela sv. Jana v Oboře.⁷⁵⁾ Jeho manželka Maria Anna ho přežila o necelé dva roky – zemřela ve věku údajně 76 let na vodnatelnost také v domě U černého orla a byla pohřbena na stejném hřbitově 2. ledna 1754.⁷⁶⁾ Zápis o smrti Dieudonnéovy dcery (která, jak víme, ještě v červenci 1752 žádala hraběte Černína o vyplacení nedoplatku za otcovy práce) v malostranských matrikách nenalézáme.⁷⁷⁾

Ani výše uvedený soupis známých Dieudonnéových stavebníků, ani další archivní prameny zatím bohužel nepřinesly odpověď na otázku, z jakých důvodů padesátiletý Dieudonné přijel do Čech, případně kdo jej sem pozval a kdo jej zde jako první zaměstnal. Zodpovězení těchto otázek znesnadňuje skutečnost, že Dieudonné, jak víme, bydlel v Praze již alespoň o dvanáct let dříve, než je doba, ze které máme dosud známé písemné zprávy o jeho stavební činnosti, respektive o deset let dříve, než byla zřejmě zahájena stavba dobříšského zámku.

Obecně lze říci, že Dieudonnéův rodný kraj nebyl pro českou barokní šlechtu rozhodně nijak neznámým územím, neboť mladí aristokraté z Čech při svých kavalírských cestách pravidelně Nizozemí, jak jižní, tak i severní, navštěvovali, přičemž obvyklými tamními cíli byly zvláště univerzity v severonizozemském Leidenu a jihonizozemské Lovani, ale také Brusel jakožto sídlo habsburského místodržícího (tento úřad v letech 1725–1741 zastávala arcivévodkyně Marie Alžběta Rakouská, dcera císaře Leopolda I.).⁷⁸⁾ Tak hrabě Prokop Vojtěch Černín cestoval po západní Evropě od října 1744 do ledna 1746, tedy krátce před Dieudonnéovým přijetím do černínských služeb, a kromě studia v Leidenu navštívil i Haag a Amsterdam, Maastricht, Pietersheim a Brusel;⁷⁹⁾ zjevně ho přitom zaujaly nizozemské zahrady, jejichž některých prvků chtěl využít pro právě upravovanou zahradu pražského Černínského paláce.⁸⁰⁾ Prokop Vojtěch měl v sobě ostatně po matce nizozemskou krev, neboť hraběnka Isabela Johana Maria byla Dieudonnéovou krajanou – její otec, Jean Philippe Eugène hrabě Merode, markrabě z Westerloo (1674–1732), rodák z Bruselu, měl ve španělském či později rakouském Nizozemí rozsáhlý pozemkový majetek a Pietersheim, jedno z jeho sídel (byť v jeho době již upadající), ležel hned u Maastrichtu. Rovněž Jindřich Pavel Mansfeld, první známý Dieudonnéův zaměstnavatel v Čechách, vykonával takovouto kavalírskou cestu, a to v letech 1732–1734;⁸¹⁾ během ní studoval v roce 1733 na univerzitě v Leidenu.⁸²⁾ Posléze i další Dieudonnéovi čeští stavebníci, totiž František Václav hrabě Clary-Aldringen a Jan Josef Antonín hrabě Thun, navštívili během svých kavalírských cest Nizozemí – Clary-Aldringen v roce 1727⁸³⁾ a Thun v roce 1731.⁸⁴⁾ Ani tyto kontakty českých zemí s obojím Nizozemím však prozatím nijak nenapomáhají osvětlení záhady Dieudonného příchodu do Čech.

Stejně jako nevíme, proč Dieudonné v roce 1735 či dokonce ještě před tímto rokem přijel do Čech, neznáme ani žádné jeho stavby provedené před rokem 1745, a to jak z jeho maastrichtského období, tak z jeho období českého, takže Dieudonnéovo architektonické dílo pro nás zatím začíná teprve dobou, kdy bylo jeho tvůrci (o sedm let staršímu než Kilián Ignác Dientzenhofer!) třiašedesát let. Můžeme jen doufat, že další bádání v archivech rodů, pro něž valonský architekt v Čechách pracoval, ale i studium v archivech nizozemských či belgických alespoň některé z těchto dosud nevyřešených otázek zodpoví.

71) G. J. Dlabáč, o. c. v pozn. 1, sl. 322.

72) NA, fond Náboženská bratrstva.

73) F. Ekert, Posvátná místa král. hl. města Prahy I. Praha 1883, s. 175.

74) Viz např. G. J. Dlabáč, o. c. v pozn. 1, sl. 312.

75) AMP, Sbírka matrik, sign. MİK Z 3, fol. 288v.

76) Tamtéž, fol. 295v.

77) Můžeme snad pouze vyslovit dohad, že se dcera po smrti rodičů vrátila z Prahy do Maastrichtu, kde byla 2. září 1761 pohřbena Maria Catharina Dieudonné, neprovdaná, jejíž věk v matričním zápise bohužel není uveden (RHCL, Sint Nicolaas Maastricht, Parochieregister Geboorten Huwelijken Overlijden 1735–1769, pohřby s. 120).

78) Viz J. Kubeš, Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750). Habilitační práce, Ústav historických věd FF Univerzity Pardubice. Pardubice 2011; *týž*, Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750). Pelhřimov 2013, a další četné práce Zdeňka Hojdy a Jiřího Kubeše.

79) J. Kubeš, Kavalírské cesty, o. c. v pozn. 78, s. 309–310.

80) M. Horyna – P. Zahradník – P. Preiss, Černínský palác v Praze. Praha 2001, s. 53–54.

81) L. F. Niemann, o. c. v pozn. 33, s. 258.

82) J. Kubeš, Kavalírské cesty, o. c. v pozn. 78, s. 345.

83) Tamtéž, s. 307.

84) Tamtéž, s. 333.

DIE ARCHIVQUELLEN ZUM LEBEN UND WERK DES ARCHITEKTEN UND BAUMEISTERS ÉTIENNE DIEUDONNÉ'S (1682–1752)

Der Architekt und Baumeister Étienne Dieudonné (1682–1752) stellt eine Persönlichkeit dar, die bedeutend in die Geschichte der Schlossarchitektur des Barocks in Böhmen in der Zeit um 1750 eingegriffen, die jedoch lange sogar für die Fachöffentlichkeit ganz unbekannt blieb; die tschechische Kunstgeschichte registriert Dieudonné eigentlich erst ab 1990er Jahren. Bislang hatte man in Tschechien Informationen von diesem Baumeister erst aus seinen letzten fünf Lebensjahren. Die vorliegende Studie bringt die Informationen dar, die auch zum Teil die früheren Etappen des Lebens dieses Architekten erklären; weiterhin bleiben aber viele Fragen in diesem Zusammenhang bislang nicht beantwortet.

Dieudonné ist 1682 im Dorf Samson (heute Thon-Samson) in der Nähe der heutigen Hauptstadt von Wallonien Namur in Belgien geboren, das damals Teil von spanischen Niederlanden bildete. Im Jahre 1706 war ihm die Bürgerschaft von Maastricht erteilt worden, wo er mindesten dreiundzwanzig Jahre verbrachte, letztes Mal ist er in Maastricht 1729 belegt. Er war Mitglied der dortigen Maurerzunft, 1707 ist hier verheiratet und in Maastricht sind auch seine zehn Kinder geboren (mehrere von ihnen sind jedoch im Kindesalter gestorben).

Es bleibt immer noch Frage, warum der fünfzigjährige Maastrichter Bürger sich seinen bisherigen Wohnort zusammen mit seiner Frau Anna, geborenen Dubois, und zwei Töchtern zu verlassen und nach dem entfernten Prag umzuziehen entschied. Seine Anwesenheit ist in Prag erstmals 1735 belegt, diese vereinzelte Nachricht betrifft aber nur den Tod einer seiner Töchter, die in Prag-Neustadt starb, bringt jedoch keine Information von seiner damaligen Baumeistertätigkeit, die uns erst für die Jahre 1745–1752 bekannt ist.

Der erste bekannte Bauherr von Dieudonné in Böhmen ist Heinrich Paul Fürst v. Mansfeld, für den Dieudonné sein Schloss in Dobříš (Bez. Příbram) ab 1745 baute; zeitgenössische Quellen nennen ihn als „den sonst bekandten Fürst-Mansfeldischen Ingenier und Baumeyster“. Mansfeld empfahl Dieudonné auch seinem Schwager Prokop Adalbert Grafen v. Czernin, in dessen Dienst Dieudonné um die Jahreswende 1746/1747 eingetreten war und für den er das Schloss Petrohrad (Petersburg, Bez. Louny [Laun]) umbaute; für die Arbeit für den Grafen erhielt er jährlich einen verhältnismäßig hohen Lohn zu 300 fl. (und drei Fass Bier dazu). Beide genannte Schlösser sind heute für rare Beispiele „einer Synthese der französischen Komposition mit der mitteleuropäischen Formensprache“ (Richard Biegel) in der Schlossarchitektur Böhmens gehalten.

Im Jahre 1748 trat Dieudonné auch den Dienst für Isabella Johanna Maria Gräfin v. Czernin an, die Mutter des Grafen Prokop Adalberts v. Czernin, geborene Gräfin v. Merode und Markgräfin v. Westerloo, eine Landsmännin von Dieudonné. Auch bei ihr (ebenso

wie bei ihrem Sohn) wurde er Nachfolger des vorherigen Baumeisters Anselm Lurago und führte für sie sonst näher unbekannte Arbeiten im Schloss Hořín (Bez. Mělník) aus, wofür er jährlich zunächst 100 fl., später 150 fl. erhielt. Die letzten bislang bekannten Arbeitgeber Dieudonné's waren Carl Friedrich Anton Graf Hatzfeld zu Gleichen, für den er unbestimmte Arbeiten im Schloss Dlažkovice (Dlaschkowitz, Bez. Litoměřice [Leitmeritz]) ausführte (belegte Aufenthalte 1749 und 1751), Franz Wenzel Graf v. Clary-Aldringen, bei dem er zum Schlossumbaubeginn in Teplice (Teplitz) erwähnt wird, und danach Johann Joseph Anton Graf v. Thun, Besitzer der Schlösser Klášterec nad Ohří (Klösterle, Bez. Chomutov [Komotau]) und Děčín (Tetschen); konkrete Informationen von der Arbeit Dieudonné's für letztgenannte drei Bauherren stehen uns bislang jedoch nicht zur Verfügung.

Hypothetisch wurde Dieudonné auch die Teilnahme beim Bau des Czerninschen Schlosses Jemčina (Nemčina, Bez. Jindřichův Hradec [Neuhaus]) und ebenfalls das Projekt für das später erbaute Pfarrgebäude in Jesenice (Jechnitz, Bez. Rakovník [Rakonitz]) zuerkannt.

Die intensive architektonische Aktivität von Dieudonné wurde erst von seinem Tod unterbrochen. Er starb in Prag-Kleinseite 1752 im Alter von 70 Jahren.

Bislang ist es leider nicht gelungen einen einzigen Bau von Dieudonné aus der Zeit vor 1745 zu identifizieren, und zwar sowohl aus seiner Maastrichter, als auch böhmischen Periode, so dass sein architektonisches Werk für uns erst in seinem Alter von 63 Jahren beginnt. Man kann lediglich hoffen, dass die weitere Forschung in den Archiven der Adelsgeschlechter, für die der wallonische Architekt arbeitete, aber auch das Studium in den niederländischen oder belgischen Archiven mindestens auf etliche von den bislang unbeantworteten Fragen Antwort herbeibringt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Dobříš (Bez. Příbram), Schloss, der dem Park zugewandte Südflügel (Foto V. Razím, 1997).

Abb. 2: Dobříš, Schloss, Nordflügel mit dem Eingangspavillon (Foto Kučera, 1980er Jahre).

Abb. 3: Dobříš, Schloss, Luftansicht von Norden (Foto L. Sváček, 2015).

Abb. 4: Dobříš, Schloss, Luftansicht von Süden (Foto M. Heckelová, 1981).

Abb. 5: Petrohrad (Petersburg, Bez. Louny [Laun]), Schloss, Hauptflügel, Eingangsfront (Foto V. Razím, 2015).

Abb. 6: Petrohrad, Schloss, westlicher Seitenflügel, Gartenfront (Foto V. Razím, 2015).

Abb. 7: Petrohrad, Schloss, westlicher Seitenflügel, abschließender Nord-westpavillon (Foto V. Razím, 2015).

Abb. 8: Jesenice (Jechnitz, Bez. Rakovník [Rakonitz]), Pfarrgebäude, Hauptfassade (Foto M. Suchomel, 1962).

(Übersetzung J. Noll)